

Za Ludvíkem Rybáčkem

Dne 5. února 2014 zemřel ve věku nedožitých 76 let zakladatel Klubu angažovaných nestraníků (KAN), doktor přírodních věd v oboru chemie Ludvík Rybáček.

V projevu k 30. výročí vzniku této nekomunistické občanské iniciativy vysvětlil, jak ho začátkem března 1968 inspiroval článek Alexandra Klimenta Aktivita nepojmenovaných. Kliment v něm poprvé po 20 letech vyslovil do očí bijící pravdu, že většina národa – to jest nestraníci – je vyražena z politického života a má vlastně status občanů druhého řádu [...] Článek mě zaujal natolik, že jsem se [...] vypravil do redakce „Literárních listů“. Když jsem jim tam řekl, že vyzývají k aktivitě nepojmenovaných, ale nic konkrétního pro to nedělají, podívali se na mě, jako bych spadl z Marsu. Klimentova vyhubavá odpověď, že je spisovatel a nikoli politik, mě neuspokojila a rozhodl jsem se, že tedy budu jednat sám – že tu aktivitu nepojmenovaných pojmenuji a tím ji přivedu k životu. (<http://www.kan.cz/usneseni-ustredni-rady-kan/usneseni-ur-kan-1522014>, citováno k 10. 3. 2014).

A tak i učinil. Nejprve oslovil spolužáky z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a kolegy z Akademie věd a pak na 20. března 1968 svolal schůzku do hospody Na Šumavě ve Štěpánské ulici, kde se sešlo dvanáct mladých mužů a žen, kteří společně vymysleli název nového spolku. Tento „přípravný výbor“ zorganizoval 5. dubna ustavující schůzi na VŠCHT, kam přišlo asi dvě stě lidí. Na žádosti o schválení klubu adresovanou Národnímu výboru hl. m. Prahy je 144 podpisů. KAN měl umožnit nestraníkům zapojit se do veřejného dění a aktivně se podílet na volbách do národních výborů a do Národního shromáždění. První zpráva o něm vyšla v *Literárních listech* 11. dubna, načež se bleskově rozrostl v celospolečenské hnutí v Čechách a na Moravě. V květnu pak vedení KAN požádalo ministerstvo vnitra o celostátní registraci.

Na jeho mýtink 18. května 1968 na Slovanském ostrově se už sjely dele-

gace z celých Čech a Moravy. V závěru Rybáčkova prosluvu obecenstvo bouřlivě tleskalo po každé větě: *Požadujeme rovnoprávnost komunistů a nestraníků – nedovedeme si svobodné volby představit jinak než jako tajné volby oddělených kandidátek více politických stran, volby, které zároveň připouštějí účast nezávislých kandidátů – nedomníváme se, že nejlepší mozky jsou soustředěny jen v komunistické straně – potřebujeme moudrost i odvahu, citlivost i klid, trpělivost i nadšení, opatrnost i rozhodnost...* (Zvukový záznam, archiv rodiny Rybáčků).

Krátce nato však přerušila další Ludvíkovo působení v KAN nejprve tuberkulóza a pak srpnová invaze.

Po srpnu 1968 odjel se svou ženou Jiřinou, rozenou Mlýnkovou, absolventkou FF UK, s níž se seznámil při zakládání KAN, „dočasně“ do USA. Ludvík pokračoval ve své vědecké dráze a stal se výzkumným pracovníkem ve farmaceutické firmě v New Brunswicku ve státě New Jersey, kde působil 23 let. Úspěšně se podílel na výzkumu v oblasti interferonu (ten hraje důležitou roli v regulacích imunitního systému) a získal několik patentů. Jiřina pracovala na nedaleké Princetonské univerzitě jako odborná referentka pro Latinskou Ameriku.

Na Princetonu tehdy studovalo několik českých studentů, včetně Jana Švejnara, a pro nás se domov Rybáčků stal ostrůvkem patriotických debat a diskusí o literatuře, historii a politice v Československu. S úsměvem vzpomínám, jak po návratu z Čech koncem léta 1989 prohlásili, že komunistický režim je na pokraji pádu a že Václav Havel se stane příštím prezidentem. Měl jsem pocit, že spadli z Měsíce. Pro Ludvu bylo příznačné, že už od roku 1988 přemýšlel o tom, jak emancipovat československou ekonomiku ze spárů komunistického systému. Jeho koncept reformy se opíral o princip, že stát, jehož bohatství vzniklo ze společného úsilí všech, by měl každému občanovi nabídnout rovný podíl z jím kontrolované ekonomiky. Tato myšlenka částečně inspirovala i první ucelený návrh ekonomické re-

Ludvík Rybáček v roce 2004

Foto: archiv rodiny Rybáčků

formy, který Jan Švejnár prezentoval na setkání ekonomů v únoru 1990.

V listopadu 1993 se Rybáčkovi i se synem Janem Jamesem vrátili do Prahy. Význačný princetonský politolog Robert C. Tucker popisuje ve své knize *Politics and Leadership* (1981) společnosti, v nichž politická elita nedokáže (anebo nechce) pochopit klíčové celospolečenské problémy. Čas od času se v těchto případech objeví „nekonstituovaný lídr“, který dokáže definovat problémovou situaci tak přesvědčivě, že jeho diagnóza vede ke vzniku společenského hnutí, jež následně vyvíjí tlak na mocenské struktury, aby došlo k prosazení potřebných změn. Tucker v tomto spojení poukazuje na takové osobnosti, jako byl Martin Luther King. Domnívám se, že Ludvík Rybáček (podobně jako jeho přítel Rudolf Battěk) patří k oné malé rodině českých „nekonstituovaných lídrů“, kteří se v kontextu komunistické diktatury svým aktivním vystoupením zapsali do dějin.

Tuším, že Ludva, jemuž přirozená skromnost nedovolovala sebechválu, by se mi při poslechu těchto slov vysmál. Ale polemizovat (jak bylo u něj zvykem) s mým závěrem bohužel už tentokrát nemůže. *Michael Kraus*